

Makroekonomija

1. poglavje

1. razmerje med mikro in makro

mikro proučuje na ravni podjetja, makro pa računa agregate. Makroekonomiste recimo ne znima poslovanje v določenem podjetju, bolj jih zanima poslovanje in obnašanje vseh podjetij. Proučuje nihanja v zaposlenosti in delovanja trgov.

2. makroekonomske kategorije in problemi

Kategorije BDP: realni in nominalni, na osebo in celotni, raven in rast.
Stopnja brezposelnosti, zunanjetrgovinska bilanca, potencialen proizvod

Problemi: Doseganje stabilne gospodarske rasti, čimnižja inflacija, čimvišja zaposlenost, uravnotežena in plačilna bilanca zunanja konkurenčnost.

3. Ekonomski osebki in trg

V osnovi so trije osebki: država, podjetja in gospodinjstva. Gospodinjstva porabljajo proizvedeno in dajejo na razpolago produkcijske faktorje, podjetja porabljajo produkcijske faktorje, zato da proizvajajo končne dobrine, država pa se lahko pojavi v obeh vlogah, predvsem pa kot stabilizator razmer na trgih. Vmes so še finančni posredniki.

Poseben osebek v odprtem gospodarstvu je tudi tujina.

Produkcijski faktorji: kapital, delo, zemlja

Trgi: dela, dobrin, denarja, vrednostnih papirjev; za splošno ravnotežje lahko katerega od naštetih odmislimo, po Walrasovem zakonu, če so vsi trije ostali v ravnovesju (to po Walrasu pomeni, da je tudi četrti v ravnovesju)

4. Metoda makroekonomske analize.

Analiziramo prek modelov, to so poenostavitve oziroma približni prikazi dejanskega stanja. So celota hipotez o načinu obnašanja osebkov v okvirih, v katerih delujejo.

Predpostavka ekonomske racionalnosti: potrošnik maksimira svoje koristi, ker so resursi omejeni, mora delovati racionalno.

5. Ponudba in povpraševanje.

Osnova tržnega sistema je koncept ponudbe in povpraševanja. Trg je mesto, kjer se srečata kupec in prodajalec, ter se dogovorita o ceni in količini. Kupci težijo k čim nižjim cenam, prodajalci pa k čimvišjim. Povpraševanje je rezultat vseh sil s strani kupcev, ponudba pa prodajalcev. Kupci bodo pri nižji ceni pripravljene kupiti več, pri višji pa manj. Če to vrišemo graf, dobimo naraščajočo krivuljo. Povpraševanje je odvisno od cene dobrine, cen drugih dobrin, dohodkov potrošnikov, ter njihovih okusov. Če se spremeni cena, gre grafično za premik po krivulji povpraševanja, če pa se spremeni karkoli drugega, pa gre za premik celotne krivulje.

Obratno je pri ponudbi: pri višji ceni bodo prodajalci pripravljene ponuditi večjo količino. Krivulja ponudbe je tako naraščajoča. Ponudba je odvisna od cene dobrine, cen vmesnih vložkov, tehnologije in rentalov faktorjev. Če se spremeni cena, gre za premik po krivulji, če se spremeni karkoli drugega, gre za premik krivulje.

V makroekonomiji je to malo drugače. Se vedno imamo ponudbo in povpraševanje, vendar pa so nekatere stvari drugače definirane: ponudba je definirana kot agregatna ponudba, torej seštevek vseh dobrin, ki so jih (pri določeni ceni) ponudniki pripravljene ponuditi na trgu. Agregatno povpraševanje pa je celotna količina dobrin v nekem gospodarstvu, ki jo kupci (pri dani ceni) želijo kupiti. Cena je v tem modelu obravnavana kot splošna raven cen. Tako smo zagregirali celotno proizvodnjo na eno dobrino in vse cene na eno ceno. Tako imamo v analizi eno ceno za eno dobrino (precejšnja poenostavitve).

Agregatna ponudba je odvisna od tehnologije in proizvodnih možnosti. Agregatno povpraševanje pa je odvisno od količine denarja v obtoku, državnih izdatkov. Določanje ravni cen: možno je, da so cene popolnoma prilagodljive (flexible), in da se takoj odzovejo na povečano povpraševanje, lahko pa da so lepljive, in da se odzovejo šele po določenem času.

6. Medčasovni vidiki makroekonomije

Obrestna mera je cena denarja, izraža prihodnjo vrednost denarja. Denar bo tako jutri vreden manj kot danes. Za preračunavanje vrednosti imamo diskontiranje. Z njim izračunavamo prihodnje vrednosti. Prihodnjo vrednost izračunamo tako, da sedanjo vrednost pomnožimo z obrestno mero na n , pri čemer je n število obdobj. Obratno je pri sedanjih vrednostih, kjer računamo sedanjo vrednost bodočih zneskov. Tukaj moramo deliti z obrestno mero na n .

Obstajajo tudi pričakovanja glede prihodnje ravni cen. Naivno je pričakovanje, da bo raven cen enaka. Adaptrivno pričakovanje upošteva še določeno spremembo cen glede na spremembo v predhodnem obdobju. Racionalna pričakovanja pa upoštevajo vse informacije o prihodnjem gibanju ravni cen.

2. poglavje: celtnogospodarsko računovodstvo

1. računovodstvo družbenega proizvoda

daje nam okvir za opis razmerij med dohodki, izdatki in proizvodom. Imamo tri variante merjenja družbenega proizvoda: izdatkovno, proizvodno in dohodkovno metodo.

metoda dodane vrednosti: po tej metodi je BDP enak celotni dodani vrednosti
metoda merjenja po dohodku: seštejejo se dohodki delavcev (plače), dobički podjetij, dobički podjetnikov ter države (davki), odštete so subvencije. Dodati je treba še obrabo fiksnega kapitala.

Metoda po potrošnji: seštejemo potrošnjo, investicije in državne izdatke ter neto izvoz.

Bruto nacionalni proizvod – amortizacija = neto nacionalni proizvod (NNP)
. (NNP) – davki + subvencije – poslovni transferji = narodni dohodek (ND)

ND – davki na dobiček in zadržan dobiček - socialni prispevki + transferna plačila + neposlovne obresti = Osebni dohodek
- davek na dohodek = razpoložljiv dohodek

Bruto nacionalni proizvod je celoten proizvod, ki ga ustvarijo naši rezidenti pri nas in v tujini. Lahko je večji ali manjši od BDP. Gre po metodi lastništva.

2. Plačilna bilanca

Plačilna bilanca je sestavljena iz dveh delov: tekoči račun in kapitalno finančni račun. Med njima je nasprotna povezava. Če je en v presežku, mora biti drugi v primankljaju. Tekoči račun zajema celotno izmanjavo dobrin s tujino, kapitalni račun zavzema transferje kapitala in nekapitalnih dobrin (patenti, licence) s tujino, finančni račun pa zajema tuje investicije, mednarodne rezerve, posojila, investicije v vrednostne papirje.

3. tokovi in stogi v makroekonomiji

investicije so enake prihrankom: brez države je dohodek omejen na potrošnjo in investicije, prav tako pa je enak potrošnji in varčevanju. Prek tega lahko izpeljemo enakost med investicijami in varčevanjem, kar velja le za zaprto gospodarstvo. Investicije so mečasovna razlika med stogi kapitala, varčevanje je medčasovna razlika med realnim premoženjem, deficit pa je medčasovna razlika med javnim dolgom v dveh letih (obdobjih), tekoči račun plačilne bilance pa je razlika med investicijsko pozicijo (neto upnik/ dolžnik) med dvema obdobjema.

3. poglavje: potrošnja in varčevanje

1. zasebna poraba in varčevanje:

Poraba je odvisna od dohodka, ravni cen, ...
Kar se ne porabi se privarčuje.

2. razmerje med razpoložljivim dohodkom in porabo

V principu je potrošnja odvisna od dohodka (hipoteza absolutnega dohodka), z večanjem dohodka se poveča tudi potrošnja, za koliko pa se poveča pa je odvisno od dohodkovne elastičnosti potrošnje, ki je razmerje med povprečno in mejno stopnjo porabe. Del dohodka se namreč privarčuje, kolikšen del pa se privarčuje pa je odvisno od mejne nagnjenosti k varčevanju. Z večanjem dohodka se poveča tudi varčevanje. Obstaja tudi mejna nagnjenost k potrošnji ki nam pove, kolikšen del dohodka se potroši. Mejna nagnjenost k potrošnji je skupaj z mejno nagnjenostjo k varčevanju enaka 1.

Kratkoročno sicer lahko trošimo več kot zaslužimo, to pa ne gre na dolgi rok. Obstaja pa določen del potrošnje, ki ni odvisen od dohodka.

Če vpeljemo v ta sistem tudi davke, se stvar spremeni, saj za potrošnjo ostane manj, (zniža se mejna nagnjenost k potrošnji za 1- davčna stopnja)

3. medčasovne potrošniške odločitve

Če uvedemo v model več časovnih razdobj, dobimo novo dilemo: koliko trošiti v posameznem razdobju:

Najprej je treba poznati omejitve. Celoten potrošnikov dohodek je omejen z diskontirano vrednostjo prihodkov v več obdobjih. To je sedanja vrednost njegovega premoženja, in potrošnja ne more biti večja od tega. Sedaj se mora še odločiti, kdaj bo trošil. Lahko se odloči, da bo sedaj potrošil vse, in za naslednje obdobje ne bo imel nič, ali pa sedaj ne bo trošil nič, in bo imel več v naslednjem obdobju, pri tem pa bo njegov denar še naobresten, saj ga bo posodil po sedanji obrestni meri. Možne so seveda tudi kombinacije, ki pa jih ponazarja medčasovna premica proračunskih omejitev. Katero točko na tej premici bo izbral, pa je odvisno tudi od preferenčne krivulje medčasovne potrošnje: točka, ki jo bo izbral je točka, kjer je krivulja tangenta na premico. Če ravnovesni dohodek presega razpoložljivi dohodek v prvem obdobju, se bo moral zadolžiti (neto dolžnik), če pa je pod njim, pa bo lahko posodil (neto upnik). To je pomembno tudi v primeru, če pride do spremembe obrestne mere, saj se bo v primeru povečanja obrestne mere dohodek upnika povečal, dolžnika pa zmanjšal – dolžnik bo izgubil. Ravno obratno bo pri znižanju obrestne mere. Obrestna mera torej vpliva na prerazdelitev dohodka.

V model nato uvedemo še dediščino in zapuščino: Če dobimo dediščino, se proračunska premica premakne v desno, če pa hočemo pustiti na koncu zapuščino, pa se premakne v levo.

4. teorija potrošnje življenjskega cikla.

Modiglianijeva hipoteza: Potrošnik v teku svojega življenja ne troši enako, ker njegovi dohodki niso konstantni. Dohodek je na začetku življenja in na koncu življenja enak 0, vmes pa je obdobje, ko se dela in se zasluži za vsa obdobja. V otroštvu je tako potrošnja financirana s strani staršev, in je precej majhna, poveča pa se v kasnejšem obdobju, ko gre človek v službo, saj v tem času sam zasluži, obenem pa mora preskrbeti tudi otroke in varčevati za starost, ko tudi ne bo imel več dohodkov. V starosti potem troši iz svojega privarčevanega premoženja.

Potrošnja tako uravnava dohodek v posameznem življenjskem obdobju.

Po tej teoriji potrošnik troši prihodke od dela in od premoženja, v kolikšni meri jih troši pa je odvisno od mejne nagnjenosti k potrošnji posameznih komponent prihodkov.

5. teorija potrošnje trajnega dohodka

Friedman

Potrošnik troši toliko kot je njegov dohodek. Če se dohodek poveča, to še nujno ne pomeni povečanja potrošnje. Če bo to povečanje potrošnik imel za kratkotrajno, bo presežek šel v varčevanje in ne bo povečal potrošnje, če pa ga bo imel za dolgoročno, pa bo to povečanje za določen delež povečalo potrošnjo.

Običajna predpostavka je, da je trajen dohodek dohodek v prejšnjem obdobju, plus še delež spremembe v dohodku med prejšnjim in sedanjim obdobjem.

6. povezava obeh teorij

Potrošnja je odvisna od tekočega dohodka, dohodka v prejšnjem obdobju ter premoženja

7. realna obrestna mera, potrošnja in varčevanje.

Realna obrestna mera je razlika med nominalno obrestno mero ter stopnjo inflacije.

Učinek zamenjave: učinek zamenjave pomeni, da se bo s spremembo obrestne mere spremenila potrošnja med razdobji. Če se bo zvišala obrestna mera, se bo več privarčevalo in manj trošilo sedaj, in obratno.

Učinek dohodka: povzročil bo prerazdelitev dohodka med neto dolžnikom in neto upnikom. Če se obrestna mera zviša, se poveča premoženje upnika in zmanjša premoženje dolžnika (premaknejo se na višjo oziroma nižjo indiferenčno krivuljo). Obratno se zgodi, če se obrestna mera zniža.

Varčevanje in potrošnja sta tako predvsem odvisna od dohodka, pa tudi od obrestne mere.

8. javna poraba.

Tudi javna poraba je odvisna od dohodka. Vendar pa se tudi predpostavlja, da so izdatki eksogeno dani.

Omejitev države:

Dohodki države so davki, odhodki pa so izdatki. Če imamo dve razdobji, celotni vladni izdatki (diskontirani) ne morejo biti večji kot je diskontirana vrednost davkov. Če uvedemo v to še javni dolg iz prejšnjega obdobja, je omejitev dugačna, saj potrošnja države in javnega dolga (diskontirano), ne moreta biti večji od diskontirane vrednosti prihodkov, davkov.

Če pa gledamo celotnogospodarsko omejitev, potem potrošnja države in državljanov v obeh obdobjih ne more biti večja od celotnega dohodka v obeh obdobjih.

Rikardijanska ekvivalenca: gospodinjstva državnih obveznic ne jemljejo za premoženje saj vedo, da jih bodo morala sama financirati z večjimi davki v prihodnosti. Javni dolg ne predstavlja neto premoženja za zasebni sektor.

4. Poglavje :Investicije

1. Opredelitev investicij

Investicije so sredstva, ki so namenjene povečevanju kapitala ali zamenjavi obrabljenih sredstev. Investicija je vsak izdatek namenjen povečevanju dohodka v prihodnosti.

2. Teorija investicij

investicije so odvisne od ponudbe prihrankov, ponudbe investicijskih dobrin, ter investicijskega povpraševanja. Investicije povečujejo proizvodnje zmogljivosti, vsako podjetje pa določi željen stog kapitala, ki ga skozi čas poskuša doseči. Želen stog kapitala je tisti stog, ki bi ga firma rada imela na dolgi rok.

3. Poslovne fiksne investicije.

Koliko kapitala bo podjetje potrebovalo, je odvisno med razmerjem delo/kapital, pri katerem so stroški najmanjši. To je izbira tehnike, neke vrsta premica cene pri izbiri kapitala. Potem imamo še izokvanto, ki je podobna indiferenčni krivulji. Tam, kjer se izokvanta dotika premice, je željen stog kapitala na dolgi rok.

Stroški kapitala so enaki stopnji amortizacije in obrestni meri., pri visoki zaposlitvi kapitala narastejo, drugače so konstantni.

Željeni stog kapitala je tako na presečišču krivulje ponudbe kapitala ($S = rc$) in povpraševanja po kapitalu ($D = mpk$).

Keynesianska razlaga stoga kapitala se nekoliko razlikuje: podjetja rangirajo svoje projekte po donosnosti, tiste projekte, ki imajo donosnost višjo kot obrestno mero pa tudi izvedejo. Za te projekte investirajo. Donosnost teh projektov je mejna učinkovitost kapitala (MEC). Investicije so tako odvisne od obrestne mere, proizvoda in stroškov.

Prilagajanje stoga kapitala:

Ko podjetja vedo, kakšen je željeni stog kapitala, se začnejo prilagajati. Vsako leto se dopolne del do željenega stoga

Model akceleratorja: delež povečanja dohodka iz prejšnjega obdobja se investira.

4. Stanovanjske investicije:

So veliko bolj odvisne od obrestne mere, saj je stopnja amortizacije nižja.

5. investicije v zaloge:

v njih se odražajo gospodarski cikli. Podjetje sicer drži določen del proizvodnje v zalogah, da pokrije slučajno presežno povpraševanje, če pa se zaloge začno nepričakovano kopičiti, pa to lahko pomeni da je na obzorju recesija. Zaloge so tudi odvisne od lastnosti dobrin: trajne dobrine imajo zaloge v obliki končnih izdelkov, potrošne dobrine pa v obliki surovin.

6. q teorija investicij

Teorija se ukvarja z vrednostjo podjetij na trgu kapitala. Če so tečajni vrednosti visoki, in se bolj splača zgraditi novo podjetje kot odkupiti staro, potem je q količnik večji od 1, drugače manjši. Visoki tečajni vrednostnih papirjev so namreč znak, da je na trgu kapitala presežno povpraševanje, tako da je bolj smiselno vlagati v nova podjetja, da

se stog kapitala na borzi poveča in s tem tudi padejo cene vrednostnih papirjev. Seveda je obratno smiselno dezinvestirati, če so tečajji delnic nizki.

Gre se za razmerje med mejno produktivnostjo kapitala in obrestno mero ter dividendami. Q tudi pove, ali je sedanji stog kapitala pod ali nad željenim.

7. investicijska funkcija

Investicije so odvisne od obrestne mere (prilagajanje stoga kapitala), ter od dohodka (princip akceleratorja). Druga povezava je istosmerna, prva pa je približno obratnosorazmerna. Investicije so bolj občutljive na obrestno mero, če je obrestna mera zelo visoka ali zelo nizka.

8. Enakost prihrankov in investicij v zaprtem gospodarstvu.

Investicije se financirajo iz prihrankov. Če ni nobene možnosti, da bi dobili prihranke za investicije nekje iz tujine, potem je nujno, da se sredstva za investicije v celoti pridobijo z domačim varčevanjem. Obrestna mera je sredstvo, oziroma cena denarja, s katero se zagotovi, da bodo prihranki zadovoljili povpraševanje po investicijah. Pri vsem tem je predpostavka nespremenjen dohodek, saj dohodek oziroma spremembe v dohodku vplivajo na varčevanje in investicije.

Neto prihranki je razlika med prihranki in investicijami. Pri dani ravni dohodka je lahko pozitivna ali negativna, če se spremeni obrestna mera, se celotna krivulja neto prihrankov premakne.. Neto prihranki so odvisni od obrestne mere, dohodka in sprememb dohodka.

5. Poglavje: mednarodna menjava

1. Odprto gospodarstvo in mednarodne povezave

Mednarodna menjava poteka po dveh kanalih: pretoku dobrin (proizvodov in storitev), ter finančnih tokovih. Majhna gospodarstva so ponavadi bolj odprta kakor velika. Za majhno odprto gospodarstvo je značilno:

-kupi lahko kolikor hoče na svetovnih trgih, ne da bi pri tem vplivalo na svetovno ceno.

- tuje povpraševanje po naših dobrinah je popolnoma elastično glede na naše cene.
- Naši notranji makroekonomski ukrepi nimajo vpliva na okolico.

Dobrine se delijo na trgovance in netrgovance, ki se ne morejo prodajati preko meje, ker to fizično ni mogoče, ali pa to prepovedujejo predpisi. Dobrine delimo tudi na uvažance in izvažance.

2. Menjalna razmerja.

Država trguje s tujino, da izboljša lastno blaginjo. O tem, kaj bo država izvažala in kaj uvažala, odloča transformacijska krivulja, ki pove, v kateri proizvodnji je določena država bolj učinkovita. V tistem, v čemer je država bolj produktivna je tudi smiselno, da se specializira, in da te dobrine (storitve) tudi izvažata.

Menjalna razmerja določimo tako, da ceno izvoza delimo s ceno uvoza. Tako dobimo premico menjalnih razmerij. Gospodarstvo bo proizvajalo v tisti točki, kjer so menjalna razmerja tangenta na transformacijsko krivuljo. Ko doseže gospodarstvo to točko, se lahko pomika po premici menjalnih razmerij, in dosega tudi točke, ki so izven transformacijske krivulje, vendar pa ležijo na premici menjalnih razmerij. Običajno je tako, da so koristi od mednarodne trgovine toliko večje, kolikor so izvozne cene večje od uvoznih, oziroma kolikor strma je premica menjalnih razmerij.

3. realni menjalni tečaj.

Je nominalen menjalni tačaj, pomnožen s količnikom tujih in domačih cen. Menjalna razmerja so obratno sorazmerna z realnim tečajem.

Če realni tečaj naraste, cene izvoznih artiklov padejo, in gospodarstvo je konkurenčnejše. Obratno če tečaj pade. (torej rabimo manj slovenskih tolarjev za en albanski lek)

4. tekoči račun

V zaprtem gospodarstvu so investicije enake prihrankom, v odprtem gospodarstvu pa to ni nujno, saj se lahko zadolžimo v tujini. Koliko smo zadolženi, nam pove neto zunanja investicijska pozicija.. Če je vrednost naših obveznosti do tujine večja kot obveznost tujine do nas, potem je država neto dolžnik. Če je situacija obratna je neto upnik. Tekoči račun je sprememba v neto zunanji investicijski poziciji.

Domače varčevanje mora biti v tem primeru enako domačim investicijam plus spremembi v neto investicijski poziciji – tekočem računu.

Absorbcija je celotna potrošnja dobrin. Tekoči račun nam pove, ali smo potrošili več, kot smo proizvedli (je negativen) ali pa smo proizvedli več (pozitiven).

Tekoči račun je tudi odvisen od obrestne mere. Višja obrestna mera pripomore k presežku varčevanja nad investicijami, vendar pa zaradi tega presežka ne pade obrestna mera tako kot v zaprtem gospodarstvu, ampak se poveča presežek (zmanjša primankljaj) na tekočem računu

Tekoči račun je enak trgovinski bilanci in naobresteni neto zunanji investicijski poziciji.

Ob predpostavki, da je neto izvoz odvisen od dejavnikov izven domačega gospodarstva (tuj dohodek, tuja raven cen), pa je uvoz odvisen od dohodka, del pa je konstanta. Ker je odvisnost pozitivna, je odvisnost neto izvoza negativno povezana z dohodkom, ker uvoz negativno vpliva na neto izvoz. Krivulja NX je toliko bolj strma, kolikor večja je mejna nagnjenost k uvozu.

Glede na to, da je naš uvoz odvisen od našega dohodka, izvoz pa od tujega dohodka, oboje pa je odvisno od realnega tečaja, je neto izvoz funkcija našega ter tujega dohodka ter realnega tečaja (pozitivna povezava)

Neto prihranki so enaki neto izvozu, to pa zato, ker je treba presežen izvoz kriti s povečanim varčevanjem oziroma presežkom nad investicijami.

5. Medčasovna proračunska omejitev države. .

Potrošnja v dveh razdobjih je enaka celotnem produktu minus investicijam v prvem obdobju, in porabi (in minus investicijam) v drugem obdobju
Diskontirana vrednost trgovinske bilance je nič
Vsota tekočih računov obeh razdobj je enaka 0

6. Poglavje: Zaposlenost in brezposelnost

1. Uvodni pojmi

Zaposlenost pomeni zaposlenost vseh faktorjev: dela in kapitala

Brezposelnost: celotno delovno silo delimo na zaposlene in brezposelne.
Stopnja brezposelnosti je količnik vseh zaposlenih in celotne delovne sile

Razlogi za nezaposlenost: prišleki na trg dela, začasno odstavljene z delovnega mesta, menjajo zaposlitev, odpuščanje z delovnega mesta

2. Prostokonkurenčni način določanja plač

To je trg dela, kjer se vsi delavci lahko zaposlijo, pri določeni ravnotežni plači. Koliko bo ponudba dela, je odvisno od števila za delo sposobnih prebivalcev, ter koliko dela so pripravljene ponuditi. Obstaja premica proračunskih omejitev gospodinjestev, ki omejuje čas, ki ga lahko gospodinjstvo nameni za delo in za prosti čas. Potem je tukaj še individualna preferenčna krivulja, ki meri preference gospodinjstva glede na prosti čas in delo. Ravnovesje je na točki, kjer je premica tangenta na krivuljo.

Agregatna ponudba dela je seštevek vseh ur dela, ki so jih pripravljene ponuditi delavci.

Povpraševanje po delu je odvisno od dela mejne produktivnosti. Delodajalci bodo zaposlili toliko dela, da bo vzporednica funkcije celotnih plač tangenta na produkcijsko funkcijo.

Ravnotežje na trgu dela se bo izoblikovalo na presečišču krivulj ponudbe in povpraševanja pri ravnotežni realni plači ter ravnotežni količini zaposlenosti, pri čemer naj bi (predpostavka klasičnega modela) vsi delavci dobili delo. Na takem trgu je vedno polna zaposlenost.

Tak model sam po sebi ne more biti realen, saj brezposelnost vedno obstaja. Zato so v model uvedli določene popravke. Razlog naj bi bila t.i. naravna brezposelnost, ki nastane zaradi tega, ker ljudje menjajo službe. Druga razlaga so obotavljive plače, ki se ne prilagodijo takoj razmeram na trgu, tako da ostane nekaj brezposelnosti. Institucionalno določanje plač onemogoča polno zaposlenost, saj so plače določene za več let naprej. Sicer pa vse to pripomore k večji stabilnosti plač, kar pa drži tudi raven cen na istem nivoju, pričakovanja glede cen so tako bolj realna, kar omogoča boljše

odločanje tako na mikro, kot tudi na makro ravni, saj je mikro raven tako ali tako podlaga makro ravni.

3. Nepopolno konkurenčno določanje plač in zaposlenosti

Trg se v takem primeru ne izprazni, saj so cene večje od mejnih stroškov, tako so tudi realne plače manjše od mejne produktivnosti.

Cena se določa kot mark-up glede na stroške dela. Če tako gledamo, se celoten dohodek podjetja deli na sredstva za plače in na določen dobiček. Plača se določi glede na mejno produktivnost dela, in z večanjem zaposlenosti upada, stroški dela na enoto pa so konstantni, tako da je krivulja cenovno določene realne plače, premica. Če obstaja pogajalska moč delavcev za plačo, potem imamo tudi pogajalsko določeno realno plačo. Ta je odvisna od pogajalske moči delavcev. Če je zaposlenost višja, imajo delavci večjo pogajalsko moč, in lahko izsilijo višjo plačo. Če je pogajalsko določena realna plača višja od cenovno določene, potem je to pritisk na zvišanje cen. Če je to na ravni celotnega gospodarstva, potem gre za inflacijske pritiske, saj povečanje plač teži k višanju cen.

Seveda se da v tem primeru tudi pomagati: enostavno mora poseči vmes država in storiti kaj od sledečega: izobraziti kader: s tem se zviša PRW, pa tudi firmam ne bo treba vlagati, PRW gre spet gor, druga stvar pa je ta, da se poveča konkurenca na trgu izobraženih kadrov, kar potisne BRW navzdol. Drugi način je znižanje davkov na dohodek, ki zniža BRW, znižanje davkov na dobiček pa zniža PRW. Tretja varianta je aktivna dohodkovna politika, ko država obljubi, da bo držala zaposlenost na določenem nivoju, kar pomakne BRW navzdol.

4. Politika zaposlovanja

So tri vrste brezposelnosti: ciklična, strukturna in frikcijska.

Ciklična: nastane zaradi cikličnih gibanj v ekonomiji, z gospodarskim vzponom se zmanjša.

Strukturna: struktura kadrov ne ustreza zahtevam trga. Ukrep: izobraževanje delovne sile za poklice, kjer manjka kadrov

Frikcijska: nastane zaradi trenj na trgu dela, Ukrepi: trg mora postati fleksibilnejši.

7. poglavje: proizvodnja in gospodarska rast

1. proizvodnja: je pretvorba produkcijskih faktorjev, zemlje, kapitala in dela v proizvode.

Celotno proizvodnjo, ki jo lahko ustvarimo, ponazorimo s produkcijsko funkcijo. Ta se lahko premakne, če se poveča kateri od produkcijskih faktorjev ali če se spremeni tehnologija.

2. Enostavna formula gospodarske rasti

je produkt deleža investicij v dohodku in učinkovitosti investicij, za koliko se poveča dohodek, če se investicije povečajo za eno enoto. Enačbo lahko zapišemo tudi drugače, uporabimo reciprok mejnega kapitalnega količnika, ki nam pove, koliko

investicij rabimo za povečanje proizvoda za eno enoto, Delež investicij v produktu delimo s tem reciprokom.

3. Producerska funkcija in stopnja rasti

Rast je odvisna od povečanja produkcijskih faktorjev in njihove učinkovitosti (spremembe tehnologije)

4. Teorija rasti

Predpostavljamo da je rast proizvoda na prebivalca enaka 0. Stopnja rasti prebivalstva je enaka n . Da se obnovijo vsi resursi (amortizacija), in da proizvod na osebo ostane nespremenjen, mora biti rast produkcijskih sredstev enaka stopnji rasti prebivalstva in stopnji amortizacije, za kar mora biti tudi stopnja varčevanja taka, da lahko pokrije investicije, ki bodo omogočale takšno rast. Prihranki na osebo morajo biti enaki stopnji rasti prebivalstva in stopnji amortizacije. To je pogoj ustaljene rasti. Rast bo toliko večja, če bo varčevanje presegló to stopnjo. S tem bo tudi kapitalna opremljenost in s tem učinkovitost dela večja.

Povečanje varčevanja samo kratkoročno vpliva na gospodarsko rast, saj se s tem poveča kapitalna opremljenost dela, produktivnost se poveča, vendar pa tega efekta dolgoročno ni več.

Zlato pravilo rasti: stopnja rasti kapitala mora biti enaka mejni produktivnosti kapitala.

Rast v ustaljenem položaju predvideva, da je rast odvisna samo od rasti prebivalstva, ne upoštava pa tehničnega napredka oziroma rasti človeškega kapitala. To vse vpliva na rast. Vse pa je v razširjenem kontekstu.

5. Rast in razvoj.

Rast je večanje proizvoda, razvoj pa je večanje blaginje. Dejavniki gospodarskega razvoja so: obseg in učinkovitost investicij, rast prebivalstva, motiviranost in usposobljenost delovne sile, tehnološki napredek, velikost trga, strukturne spremembe, družbenoekonomske razmere.

6. Gospodarska rast v odprtem gospodarstvu

V odprtem gospodarstvu si država lahko izposodi sredstva iz tujine za gospodarski razvoj. Najprej je neto dolžnik, nato pa mora s temi posojili organizirati učinkovito proizvodnjo, da lahko prek izboljšane trgovinske bilance pripelje nov kapital v državo. S časom lahko postane neto upnik ko odplača vse dolgove in uspe s svojo proizvodnjo privleči toliko kapitala, da lahko posoja drugim.

Če je stopnja varčevanja v nekem zaprtem gospodarstvu višja kot v drugem zaprtem, bo tem, kjer je stopnja varčevanja višja, višja kapitalna opremljenost dela in večji dohodek na prebivalca. Ko se obe gospodarstvi odpreta, presežek varčevanja financira investicije v drugi državi, dokler ni razmerje med delom in kapitalom v obeh državah enako, tako tudi proizvod na osebo.

Zakaj nekatere države ne dohitijo drugih v razvoju: ker obstajajo omejitve za mobilnost kapitala, ki je predpostavka za razvoj, po drugi strani pa gre tudi za tehnologijo, ki ne pride v nerazvite države, pa tudi stvar človeškega kapitala, ki je v nerazvitih državah precej reven.

8. poglavje: ponudba denarja

1. Uvodni pojmi

Funkcije \$\$\$: Kot menjalno sredstvo, kot enota mere, v kateri je izražena vrednost, kot hranilec vrednosti ter standard za odložena plačila.

Oblike denarja. Poznamo bankovce in kovance (gotovina), knjižni denar

Denarne mase: M1: gotovina in nevezani depoziti

M2 = M1+ vezani depoziti

M3 = M2 + vrednostni papirji

2. denarni sistem

To je centralna banka, ki izdaja primarni denar ter poslovne banke, ki poslujejo z občinstvom (centralna banka praviloma tega ne počne)

3. Sestavine mase denarja: gotovina in depoziti

celotna masa denarja je sestavljena iz gotovine in depozitov, pri čemer gotovina predstavlja le majhen delež depozitov. To razmerje je odvisno od priročnosti bank, pa tudi s plačilnimi navadami ljudi.

Določen del denarja mora banka hraniti kot rezerve. Del rezerv je pri centralni banki, del pa je likvidnostnih rezerv, za plačilo komitentom. Dejavniki stopnje rezerv so: obrestna mera: čimvišja je, tem manj je rezerv, diskontna stopnja, ki povečuje rezerve, obvezna rezerva, ki jih tudi povečuje, ter negotovost pritoka in odtoka gotovine.

4. Denarni multiplikator

je razmerje med stogom denarja in stogom primarnega denarja. Pozitivno je odvisen od držanja gotovine in negativno od stopnje rezerv (rezerve se namreč ne morejo multiplicirati).

5. Funkcija ponudbe denarja

Ponudba denarja se poveča z monetarno ekspanzijo. To je lahko kupovanje obveznic s strani centralne banke, kupovanje presežnih deviz,...

Ponudba denarja se poveča, ko centralna banka izda obveznico, nekdo jo kupi, odnese v banko, banka mu da depozit, in s tem poveča rezerve. Bančne rezerve so tako prevelike, banka jih zmanjšuje z večanjem kreditov, pri javnosti pa je preveč depozitov, tako jih bodo konvertirali v gotovino in potrošili.

Stopnja denarja se povečuje z multiplikatorjem, ta pa je odvisen od obrestne mere, diskontne stopnje, stopnje obveznih rezerv ter razmerjem med depoziti in gotovino.

6. Viri primarnega denarja

Nakupi obveznic na odprtem trgu: centralna banka kupuje državne obveznice in s tem povečuje maso denarja, obratno se zgodi, če jih prodaja

Posojila in diskonti: Posojila so v skrajni sili, običajno premostitvena, s katerimi centralna banka kreditira banke, izda jim kredit, banka pa jim zato da eno od svojih naložb ali kar svoj vrednostni papir. Krediti čez diskontno okno pa so posojila bankam, pri katerem centralna banka kreditira banko, in sicer po diskontni obrestni meri. Ta obrestna mera je precej visoka, zato je tudi možnost bank, da si sposojajo od centralne banke omejeno. Na ta način centralna banka poslovnim bankam zagotavlja primarni denar.

Centralna banka lahko tudi financira proračunski primankljaj. Zakladnica prodaja obveznice centralni banki, ta pa kreditira državo.

Tudi z odkupom deviz se lahko poveča monetarna baza. Ko centralna banka kupuje presežno valuto, da bi ohranila tečaj, se primarni denar poveča.

Sprememba v monetarni bazi je lahko posledica spremembe v državnem dolgu, ki ga kreditira centralna banka, spremembe v deviznih rezervah in diskontnih posojil.

9. poglavje: Povpraševanje po denarju

1. uvodni pojmi

realna obrestna mera je nominalna obrestna mera minus inflacija
denarna iluzija : človek trpi zaradi denarne iluzije, če ne ugotovi, da kljub temu, da se je njegova plača nominalno povečala poveča svojo potrošnjo, ker misli da realno zasluži več, in ne upošteva dejstva, da realno zasluži enako, saj so se za isti odstotek tudi zvišale cene.

Občinstvo drži denar zaradi transakcijskih, previdnostnih in špekulativnih motivov. Transakcijski motivi so stvar presoje porabnika, koliko hoče zapraviti, ter koliko hoče imeti na banki. Dvigi mu povzročajo stroške, prav tako pa mu povzroča stroške dejstvo, da za denar na banki dobi obresti, za tistega v žepu pa ne. Denar za življenje mora imeti, tako da se mora odločiti, kolikokrat bo šel na banko in koliko bo dvignil (kolikšna bo njegova realna blagajna).

Previdnostno povpraševanje nastane zaradi negotovosti, kdaj bodo nastali kakšni izdatki. Če nas nepričakovani izdatki presenetijo, si moramo denar sposoditi, tako da imamo še stroške nelikvidnosti v obliki obresti ter zmnožka verjetnosti, da bo prišlo do nelikvidnosti ter stroški ki s tem nastanejo.

Špekulativno povpraševanje po denarju: za denar se lahko odločimo kot naložbo, ker je varna, saj je njegova nominalna vrednost z gotovostjo poznana. Če se bo donosnost drugih naložb povečala, bo to znižalo povpraševanje po denarju. Povpraševanje je pozitivno odvisno od obrestne mere na sam denar in negativno odvisno od višine obrestne mere na alternativne naložbe.

Alternativne naložbe se splača držati, če so obresti in prihodnji tečaj višji od sedanjega, ali pričakovana izguba na tečaju nižja od plačila obresti. Če se ne splača imeti vrednostne papirje, je bolje imeti denar.

Špekulativno povpraševanje po denarju je obratnosorazmerno z obrestno mero.

Likvidnostna past: če hoče centralna banka pri zelo nizki obrestni meri in visokih tečajih vrednostnih papirjih z dodatnim nakupom vrednostnih papirjev znižati obrestno mero, to ne bo uspelo, saj je občinstvo pripravljeno prodati papirje že pri obstoječi obrestni meri, ker pričakujejo padec tečajev in tako povečati svoje blagajne.

5. funkcija povpraševanja po denarju

je seštevek transakcijskega, previdnostnega in špekulativnega povpraševanja.

Odvisno je od dohodka in od obrestne mere, predvsem od obrestne mere. Funkcijo lahko narišemo kot padajočo funkcijo obrestne mere, pri čemer moramo imeti predpostavko o fiksnem dohodku.

6. ravnotežje na trgu denarja

občinstvo izbira med višino prihrankov in njihovi obliki

povpraševanje je pozitivno odvisno od ravni cen, negativno odvisno od obrestne mere ter pozitivno odvisno od nominalnega dohodka

funkcija povpraševanja po realnem denarju lahko zapišemo kot pozitivno odvisnost od realnega dohodka ter negativno od obrestne mere.

Ponudba na trgu denarja je odvisna od obrestne mere, stopnje rezerv in primarne mase denarja.

Ravnotežje je pri tisti obrestni meri, kjer so ponudniki pripravljene dati prav toliko denarja, kot ga je občinstvo pripravljeno kupiti. Predpostavlja se tudi, da je denarna masa eksogeno dana, tako da je ponudba denarja navpična črta.

7. Dohodkovna obtočnost in kvantitetna teorija \$\$

Predpostavka je, da je obtočna hitrost krat masa denarja enaka celotnemu produktu.

Če je povpraševanje odvisno od realnega dohodka in obrestne mere, potem pridemo do zaključka, da je obtočna hitrost razmerje med realnim dohodkom in povpraševanjem po realnih blagajnah. Iz tega sledi, da je obtočna hitrost pozitivno odvisna od dohodka in negativno odvisna od obrestne mere.

10. poglavje: devizni tečaji in mednarodni tokovi kapitala

1. Devizni trg in devizni tečaj

Devizni tečaj je razmerje med dvema valutama, običajno je to domač in tuj denar. Na deviznem trgu se izmenjavajo domača in tuje valute. Povpraševanje po tujih valutah je odvisno od potreb uvoznikov, ponudba pa od količine deviz, s katero razpolagajo izvozniki.

Devizni tečaj je cena za domačo valuto, ta cena pa je lahko fiksna (potrebujemo devizne rezerve, tečaj določa centralna banka), ali pa fleksibilna (tečaj se določa na trgu). Možen je tudi uravnavano fleksibilen tečaj, kakršen je pri nas

2. določanje deviznih tečajev.

Država lahko določi tečaj taka, da vpliva na izvoz oziroma na povečano konkurenčnost na svetovnem trgu. Če država lahko proda toliko izvoza kolikor hoče ob obstoječi ceni, potem bo taka politika učinkovita. To je zelo močna predpostavka. V praksi se lahko tudi majhna gospodarstva soočijo z navzdol obrnjeno krivuljo povpraševanja po svojih dobrinah.

Pri devalvaciji ni nujno, da prilivi deviz porastejo. Krivulja izvoza se pomakne v desno, če pa se tudi povečajo prilivi, pa je odvisno od elastičnosti povpraševanja po izvozu. Če je elastično, potem se povečajo, če ni elastično, ni nujno da se. Ker se menjava odvija z istimi partnerji, bolj pa je odvisna od dohodka, je krivulja povpraševanja po uvozu neelastična. Sicer pa če je devalvacija nominalna, in samo ohranja realno razliko v cenah, je neelastična.

Zakaj devalvacija sproži inflacijo: raven domačih cen se poveča, ker so uvožene dobrine dražje, delavci to čutijo, in pritisnejo na plače. Delodajalci tem željam lahko ugodijo, saj povečanje cen ne bo ogrozilo njihove konkurenčnosti.

Sprememba realnega tečaja je enaka presežku domače inflacije nad svetovno inflacijo. Če pride do depreciacije, mora realni tečaj porasti za več kot je razlika v inflaciji.

Mednarodna obrestna arbitraža: gospodinjstva imajo svoje premoženje v denarju, domačih in tujih vrednostnih papirjih. Če je mobilnost kapitala popolna, potem je odločitev gospodinjstev, ali bodo vložila v domače tuje vrednostne papirje odvisna od obrestne mere ter pričakovanih sprememb tečaja valut. Obrestna arbitraža naj bi zagotovila, da bi se domača obrestna mera izenačila s tujo obrestno mero plus spremembo deviznega tečaja. Sprememba deviznega tečaja je tako enaka razliki med domačo in tujo obrestno mero.

3. splošno ravnotežje cen, deviznega tečaja in denarja.

Izhajamo iz enačbe, da je denarna masa enaka celotnemu produktu deljeno z obtočno hitrostjo

Če tečaj narašča, narašča povpraševanje po denarju, ker domače cene rastejo.

Sicer pa je odvisno, kakšen je tečaj. Če je fiksni, potem se spreminja količina denarja (raven cen je tečaj krat cene). Vse spremenljivke v enačbi so določene izven modela, prilagaja se samo masa denarja. Višji tečaj tako poveča maso denarja.

Dugače je, če je tečaj fleksibilen. V tem primeru je masa denarja dana, enako tuje cene, produkt in obtočna hitrost, prilagaja se devizni tečaj.

4. Mednarodni tokovi kapitala

Tokovi kapitala so pogojeni z prenosom dobrin in obratno. Če v državo zaradi različnih vzrokov pride več kapitala, potem lahko s tem kapitalom financirajo veliko

večji deficit na trgovinski bilanci. Na ta način je možna absorbcija, ki je višja, kot bi bila v zaprtem gospodarstvu.

Tok kapitala je lahko v obliki direktnih naložb, kreditov ali vlaganja v portfelje. Če je tečaj fiksen, potem je tok kapitala odvisen od razlik v obrestni meri. Če hoče država se zadolžiti, in svoje obveznice ponuja tudi tujcem, potem je povpraševanje v tujini odvisno od razlike v obrestni meri, kredibilnosti države in premoženja tujcev.

Tradicionalni vidik: povečanje dohodka ali cen naj bi spodjedlo konkurenčnost gospodarstva, in s tem poslabšalo plačilno bilanco. Monetarni vidik je drugačen: povečanje cen ali dohodka bo povečalo povpraševanje po denarju, in izboljšalo plačilno bilanco, medtem ko bo povečanje obrestne mere zmanjšalo povpraševanje po denarju in tako povzročilo plačilnobilančni primanjkljaj.

Ob fleksibilnem tečaju je zgodba nekoliko drugačna: domača obrestna mera je enaka tuji obrestni meri plus stopnji deprecije.

Plačilna bilanca je odvisna od neto izvoza in neto prilivov kapitala. Neto izvoz je pozitivno odvisen od tujega dohodka ter negativno od domačega dohodka in realnega tečaja. Priliv neto kapitala je odvisen od razlike med obrestnima merama in pričakovane deprecije tečaja.

5. povezava obrestne mere in deviznega tečaja

Odvisno je od tega, če je mobilnost kapitala, ali je ni. Če je ni, potem je povezava istosmerna. Neto izvoz je enak neto prihrankom, če se poveča tečaj, se poveča neto izvoz, povečati se morajo tudi neto prihranki, da zadovoljijo enakosti enačbe, zato pa se mora povečati obrestna mera.

Če je mobilnost kapitala, potem je plačilna bilanca sestavljena iz dveh nasprotno predznačenih delov, če se poveča deficit na plačilni bilanci, kar se zgodi z nižjim tečajem, potem se morajo povečati tudi kapitalni prilivi, kar se zgodi s povečanjem obrestne mere. Obrestna mera je obratno sorazmerna z deviznim tečajem.

11. poglavje: javne finance:

1. javni sektor

Vlada se vmešava v gospodarstvo ne samo prek fiskalne politike, ampak tudi zagotavlja določene dobrine, ki jih tržni sistem ne more zagotoviti. Te dobrine zagotavlja javni sektor gospodarstva

2. Javni izdatki

To je javna potrošnja, javne investicije, transferji in plačilo obresti javnega dolga.

3. Javni prihodki

So v obliki davkov: davka na dohodek, davka na premoženje in davki na izdatke. Davki niso kostantni, saj so odvisni od dohodka. Višjemu dohodku ustreza višja davčna stopnja. Davki so odvisni od ekonomskega cikla. V ekspanziji davčni prihodki države narastejo, v recesiji pa padejo.

Davčni prilivi so sestavljeni od dela, ki je odvisen od dohodka in dela, ki zajema transferje, je neodvisen od dohodka in je negativen.

Avtomatični fiskalni stabilizatorji: so del proticiklične politike. Ko je gospodarstvo v recesiji, prilivi upadejo, izdatki pa narastejo, saj država poskuša spodbuditi rast. Prihaja do deficitov, ki so posledica cikla. V ekspanziji se prilivi povečajo, transferji niso več potrebni in se zmanjšajo, proračun je v suficitu ali pa se zmanjša deficit.

4. Proračunski primankljaj

Je presežek državnih izdatkov nad dohodki.

Polnozaposlitveni proračunski primankljaj : je primankljaj, ki se pojavi ob polni zaposlenosti, ko ni ciklične komponente. Dejanski primankljaj se razlikuje od strukturnega za ciklično komponento.

Financira se lahko z javnim dolgom, zadolževanjem v tujini (dolžniško financiranje) ter sposojanjem od centralne banke (denarno financiranje), lahko pa prodajo tudi devizne rezerve.

Deficit se torej lahko financira iz: povečanja primarne denarne mase, javnega dolga ali prodaje deviznih rezerv. Ob fiksnih deviznih tečajih, če se izčrpajo devizne rezerve in ni mogoče povečati javni dolg doma ali v tujini, je možno le še zadolževanje pri centralni banki, kar nujno vodi do zadolževanja v tujini. To pa je zaradi tega, ker fiksen tečaj povzroči, da je masa denarja določena na trgu, in jo centralna banka ne more nadzorovati, torej državi ostanejo le še devizne rezerve, da pokrije deficit, torej se zadolžuje v tujini. Ljudje začnejo kupovati devize. Ko ji zmanjka deviz, sledi plačilno bilančna kriza, treba je devalvirati tečaj.

Če je tečaj fleksibilen, ista situacija, se pravi nemožnost financiranja deficita z dolgom, ni deviznih rezerv, država se zadolžuje pri centralni banki, kar vodi do povečanja denarja v obtoku in s tem v inflacijo. Na ta način se zmanjša vrednost denarja, to pa je inflacijski davek. Da država krije deficit zmanjša vrednost denarja. Senjoraž pa je po drugi strani povečana vrednost denarja, ko se realna vrednost denarja poveča.

5. javni dolg

zaradi proračunskega primankljaja zakladnica prodaja obveznice, s tem pa nastaja javni dolg.

Javni dolg je v mejah normale, dokler je stopnja gospodarske rasti višja od stopnje obresti in inflacijske stopnje skupaj. V tem primeru dolg ni nevaren. Postane pa nevaren, ko ta stopnja zaostaja za inflacijo in obrestmi, saj se dolg vedno bolj povečuje. Plačilo obresti tudi poveča celoten deficit. Zdravilo za povečan javni dolg je trajen proračunski presežek, ki omogoči odplačilo javnega dolga. Lahko pa se tudi (ob razmerah ko ni inflacije) dolg servisira ob deficitu, pri čemer je obrestna mera za javni dolg manjša kot je stopnja rasti. Če je inflacija, mora biti realna obrestna mera večje kot je stopnja gospodarske rasti. Deficit se plačuje s kreiranjem denarja.

12. poglavje: agregatno povpraševanje in kratkoročno povečanje proizvoda

1. Osnovni makroekonomski modeli: AS-AD in IS-LM-BP

2. agregatno povpraševanje in keynesianski križ

keynesianski križ je sestavljen iz dveh krivulj: agregatne ponudbe in agregatnega povpraševanja. Agregatno povpraševanje z višanjem ravni cen upada in narašča z večanjem dohodka. Ponudba je naraščajoča funkcija agregatne ponudbe in se tudi veča z dohodkom. Keynesianska predpostavka je, da je AS pri nižjih ravneh dohodka vodoravna, pri polni zaposlenosti pa navpična. Monetaristična (neoklasična) predpostavka je, da je krivulja povsem navpična. Agregatno povpraševanje je sestavljeno iz potrošnje, investicij in vladnih izdatkov v zaprtem gospodarstvu, v odprtem gospodarstvu pa se doda še neto izvoz. Če se karkoli od tega spremeni, pride do premika krivulje.

Funkcija potrošnje: potrošnja je sestavljena iz fiksnega dela in dela, ki je odvisen od dohodka

Agregatno ravnovesje nastane takrat, ko je AD enako dohodku, investicije enake varčevanju, ter davki enaki vladnim izdatkom.

3. model vpliva izdatkov na dohodek: multiplikator

če se poveča dohodek, se nekoliko spremeni agregatno povpraševanje, to pa je odvisno od multiplikatorja, ki je odvisen od mejne nagnjenosti k potrošnji, in je reciprok mejne nagnjenosti k varčevanju. Multiplikator je večji od ena, saj je mejna nagnjenost k varčevanju manjša od 1, tako da ena enota investicij poveča dohodek za več enot.

4. Celotnogospodarski IS-LM model

Nekoliko odpravi pomankljivosti AS-AD modela. V model se uvede obrestna mera.

5. trg blaga: IS krivulja

Ravnotežje na trgu kapitala. Investment = Savings. Grafično krivuljo izpeljemo tako, da v graf vrišemo v 4. kvadrant funkcijo varčevanja, ki je odvisna od dohodka, v 2. kvadrant pa vrišemo funkcijo investicij, ki je padajoča funkcija obrestne mere. V 3. kvadrant vrišemo enakost med investicijami in varčevanjem, premica pod kotom 45 stopinj. Končno lahko v 1. kvadrantu izpeljemo krivuljo IS, ki je padajoča. Nižji obrestni meri ustreza višji dohodek in obratno. Krivulja IS je bolj položna, čim bolj so investicije odzivne na obrestno mero, in bolj položna, kolikor je višja mejna nagnjenost k potrošnji. Premik IS krivulje je odvisen zgolj od izdatkov države, vse ostalo je v modelu dano.

6. Trg denarja in vrednostnih papirjev: LM krivulja.

Proučuje povpraševanje in ponudbo po denarju; ravnotežje na denarnem trgu

Povpraševanje po denarju je odvisno od dohodka in negativno odvisno od obrestne mere. Ponudba je odvisna od obrestne mere, mase primarnega denarja, rezerv

Ravnovesje je takrat, ko ponudniki ponujajo prav toliko denarja, kot so ga kupci pri dani obrestni meri pripravljeni kupiti. LM krivulja vsebuje vse točke, kjer se lahko pojavijo ravnovesja na denarnem trgu. Krivulja se premakne, če se poveča realni dohodek.

Grafična izpeljava: v četrtem kvadrantu je narisano razmerje med dohodkom in transakcijskim povpraševanjem, v tretjem razmerje med špekulativnim in transakcijskim, v drugem razmerje med obrestno mero in špekulativnim povpraševanjem, v prvem kvadrantu pa je izpeljana LM krivulja. Krivulja je naraščajoča, nagib je odvisen od elastičnosti povpraševanja glede na obrestno mero in dohodek.

7. makroekonomsko ravnovesje v okviru IS-LM modela.

Zunanje spremenljivke so državni izdatki, neto izvoz, ponudba denarja, raven cen. Notranje so povpraševanje po denarju, družbeni dohodek, poraba, investicije, obrestna mera.

Ravnovesje na denarnem trgu je pri tisti obrestni meri in tistem dohodku, kjer je ravnotežje na finančnem trgu in denarnem trgu.

13. poglavje : denarna in fiskalna politika

1. Denarna politika

Povečana ponudba denarja premakne LM krivuljo v desno, zniža se obrestna mera. Če diskontna stopnja poraste, pade multiplikator, LM gre na levo, obrestna mera se poviša.

Denarna politika je učinkovita, kolikršen je nagib IS in LM krivulje.

Če je IS položna, bo vpliv denarne politike velik, če je LM povsem položna, pa pride do likvidnostne pasti.

Cilji denarne politike sta lahko obrestna mera ali količina denarja v obtoku.

Obrestno mero je lahko zasledovati, ker je kvantitativen cilj, nizka obrestna mera pospešuje gospodarsko rast, visoka pa priteguje tuj kapital in duši inflacijo.

Količina denarja pa je pomembna, ker se z njo da vplivati na ciljno raven proizvoda in zaposlenosti, če denar v obtoku kontroliramo, lahko preprečimo inflacijo.

2. fiskalna politika

da bo učinkovita, mora biti IS krivulja strma in LM krivulja položna. Fiskalna politika namreč vpliva na dohodek prek fiskalne ekspanzije, ki pomakne IS krivuljo v desno, koliko se poveča dohodek pa je odvisno od položnosti LM krivulje. Če je LM krivulja navpična, efekta ne bo, če pa je LM vodoravna (likvidnostna past), pa bo imela taka ekspanzija popoln efekt.

V keynesianskem modelu mora fiskalni ekspanziji slediti monetarna ekspanzija, drugače obrestna mera poraste, in se izrinejo privatne investicije. Monetarna

ekspanzija povzroči, da se obrestna mera zniža zaradi dotoka novega denarja, tako da se dohodek veliko bolj poveča, obrestna mera pa ostane na približno istem nivoju.

Crowding out: če pride do fiskalne ekspanzije, potem se premoženje privatnega sektorja spremeni v državne obveznice, tako da ta denar investira država. Privatni sektor investira v državne obveznice, s tem pa sami nimajo dovolj sredstev za investiranje. Obrestna mera zato poraste, investicij je manj, koliko manj pa je odvisno od odzivnosti privatnega sektorja na obrestno mero.

3. Davčni multiplikator.

Davki zmanjšujejo dohodek. Razpoložljiv dohodek je celoten dohodek, zmanjšan za davke. Običajna nagnjenost k potrošnji je $1-c$, če pa uvedemo še davke, potem je ta multiplikator $1-c(1-t)$, pri čemer je t davčna stopnja.

Sprememba davčne stopnje spremeni naklon funkcije potrošnje v 45 stopinjskem modelu.

To ima posledice tudi na proračun: če pride do fiskalne ekspanzije, ta lahko povzroči deficit. Če pa je spremljana še z monetarno ekspanzijo, potem bo dohodek narasel toliko, da bodo davki, ki se bodo povečali zaradi večjega dohodka pokrili potrebe državne blagajne.

Na trgu delovne sile pa monetarna ekspanzija povzroči večjo zaposlenost, s tem višji pritisk na plače, in zviševanje cen. Če ne drugega, bo tukaj prišlo do inflacijskih pritiskov, saj smo vsaj do sedaj predpostavljali nerealno – do bo fiskalna ali monetarna ekspanzija obdržala enake cene. Tukaj se kaže prva možnost, kako fiskalna ekspanzija povzroča inflacijske pritiske.

14. poglavje: makroekonomija odprtega gospodarstva

1. IS-LM-BP model odprtega gospodarstva

Pri IS-LM modelu smo predpostavljali, da plačilna bilanca ne vpliva na notranje ravnotežje v gospodarstvu, vendar pa v vsakem odprtem gospodarstvu vpliva.

Funkcija neto izvoza je negativno odvisna od dohodka – če se dohodek poveča, se poveča tudi uvoz, s tem pa se plačilna bilanca poslabša. Če gledamo samo trgovinsko bilanco, je samo ena raven produkta, pri katerem je v ravnotežju. Tako je BP krivulja navpična. Seveda je tukaj predpostavka nemobilnosti kapitala.

Zunanjetrgovinski multiplikator: odvisen je od mejne nagnjenosti k uvozu in mejne nagnjenosti k varčevanju (je reciprok njune vsote)

Krivulja ISXZ: v IS model vpeljemo še uvoz in izvoz: čimbolj je gospodarstvo odprto, tem manjši je multiplikator in bolj strma je IS

Manjšanje deficita je povezano z varčevanjem: javnim, privatnim ali obojim.

Denar v odprtem gospodarstvu: če imamo fiksen tečaj, potem presežek na plačilni bilanci poveča količino denarja v obtoku. Centralna banka kupuje presežne devize, in s tem povečuje količino domačega denarja v obtoku. Možna je tudi sterilizacija, s katero centralna banka presežne rezerve odkupi, vendar pa izda obveznice, in s tem zmanjša količino denarja v obtoku. LM funkcija se premakne v levo ali desno, če pride do sterilizacije se premakne manj, če je sterilizacija popolna, pa ostane na istem nivoju.

Prej smo predpostavljali, da je BP krivulja navpična, sedaj pa uvedemo še mobilnost kapitala. Sorazmerno z mobilnostjo kapitala je BP krivulja manj strma. Če je mobilnost kapitala popolna zelo majhna sprememba obrestne mere povzroči neslutene kapitalne tokove. Tako je BP krivulja povsem položna. Majhna sprememba obrestne mere (zvišanje) lahko povzroči velike kapitalne tokove in s tem kritje večjega deficita, dohodek se poveča.

BP krivulja je naraščajoča, ker je za deficit potrebno zvišati obrestno mero, da pride kapital, ki pokrije neravnotežje.

2. Makroekonomija trdnih deviznih tečajev

Če je mobilnost kapitala popolna, potem bo fiskalna ekspanzija povzročila, da bo kratkotrajno prišlo do višje obrestne mere, velikih tokov kapitala, to bo povečalo količino denarja v obtoku, znižalo obrestno mero in povzročilo večji dohodek pri isti obrestni meri.

Če mobilnosti kapitala ni, potem bo fiskalna ekspanzija zgolj povišala obrestno mero, nastalo bo ravnovesje pri istem dohodku in višji obrestni meri. Če je kapital zmerno mobil, bo fiskalna ekspanzija povzročila samo delno povečanje dohodka, odvisno od nagiba BP krivulje. Če je bolj položna, bo ekspanzija višja.

Slehera monetarna ekspanzija v sistemu fiksnih tečajev je takoj zavrnjena, saj zniža obrestno mero, povzroči deficit na plačilni bilanci, tako da je treba obrestno mero spet dvigniti, da priteče kapital, ki financira deficit.

3. makroekonomija fleksibilnih deviznih tečajev

Pri tem modelu je razlika, da je plačilna bilanca vedno v ravnotežju, za kar skrbi prilagodljiv tečaj. Centralna banka tako lahko po svoje določi maso denarja.

Če mobilnosti kapitala ni, potem se vse zbalansira na tekočem računu: tečaj poskrbi, da sta povpraševanje in ponudba po devizah enaka.

Mundel-Flemingov model: temelji sicer na nerealni predpostavki: konstantni ravni cen. Obstajajo tri različice glede na mobilnost kapitala.

Če kapital ni mobil, monetarna ekspanzija pomakne krivulji IS in BP v desno, ker pride do povečanja tečaja. Dohodek je večji, obrestna mera približno enaka.

Če je mobilnost kapitala delna, se zgodi enako, le da je ravnotežje ob nižji obrestni meri. Monetarna ekspanzija znižuje obrestne mere. Ekspanzija tudi pomeni, da bi morala plačilna bilanca zaiti v deficit, torej bi se morala obrestna mera zvišati, da bi pritegnila tuji kapital, ki je potreben za njegovo financiranje. Dohodek je po

ekspanziji nesporno višji, obrestna mera pa je odvisna od tega, koliko je deficit preprečen z deprecijacijo tečaja, in koliko z višanjem obrestne mere.

Če je mobilnost kapitala popolna, se LM krivulja pomakne v desno, po vodoravni BP, sledi pa ji še IS krivulja. V novem ravnotežju je višji dohodek in enaka obrestna mera.

Fiskalna politika povzroči presežek na plačilni bilanci, če je LM krivulja bolj strma od BP, tako da mora tečaj aprecirati, da se ohrani ravnotežje, s tem pa se tudi deloma zavrne fiskalna ekspanzija. Dohodek in obrestna mera se povečata. Če je BP bolj strma kot LM, potem fiskalna ekspanzija povzroči deficit...

Če fiskalna ekspanzija poveča presežek v plačilni bilanci, potem tečaj aprecira, kar pomeni, da se zmanjša izvoz. Fiskalna politika na ta način izrine izvoz.

4. Zunanjetrgovinska politika.

V primeru fiksnega tečaja je smiselno uvesti restrikcije za uvoz, kar poveča multiplikatorski učinek. V primeru fleksibilnih tečajev so carinske omejitve brez učinkov, saj bo znižanje uvoza apreciralo tečaj, to bo pa znižalo uvoz.

5. Monetarni vidik plačilne bilance

Gledajo z vidika povpraševanja po denarju: če bo višja obrestna mera, bo povpraševanje po denarju manjše in s tem bo prišlo do deficita, če pa bo obrestna mera nizka, bo povpraševanje po denarju veliko in plačilna bilanca bo imela presežek. Dohodek je dan na ravni polne zaposlitve, obrestna mera na osnovi obrestne arbitraže je določena s svetovno obrestno mero, mobilnost kapitala popolna, dana je raven cen. LM krivulja se premika po BP krivulji toliko, da sledi gibanjem, njej se prilagaja IS

15. poglavje: celotnogospodarski model ponudbe in povpraševanja

1. Model funkcij agregatnega povpraševanja in ponudbe

Model odpravlja pomanjkljivosti IS-LM modela, ki predpostavlja nespremenjeno raven cen. Kot vemo, v praksi vedno obstaja inflacija, tako da je treba uvesti model, ki bo obravnaval tudi raven cen. AS model uvede v analizo plače, ki ustvarjajo inflacijske pritiske, AS-AD model pa analizira tudi raven cen.

2. Krivulja agregatnega povpraševanja

Lahko jo izpeljemo iz IS-LM modela. Če pade raven cen, potem se poveča stog realnega denarja in obrestna mera pade, LM krivulja se pomakne v desno.

Povpraševanje je odvisno od realnega premoženja in od dohodka. Funkcija AD je tako odvisna od eksogeno danih elementov potrošnje (investicije in vladni izdatki), ter dela, ki je odvisen od realnega premoženja, in se z večjim premoženjem povečuje. V odprtem gospodarstvu se znižanje ravni cen odraža v presežku na plačilni bilanci, poveča se NX

3. Klasična krivulja agregatne ponudbe

Odvisna je od obsega dela, saj se stog kapitala spremeni šele v naslednjem razdobju. Realna plača je enaka mejnemu proizvodu. Določeno ravnovesje na trgu dela torej vpliva na proizvod, ranotežje lahko apliciramo na proizvodno funkcijo.

Če še vzpostavimo zvezo med realnimi plačami in ravnjo cen, dobimo krivuljo cene-realne plače, ki je navpična premica. Vsaka sprememba v ravni cen povzroči enako spremembo v ravni nominalnih plač. Realne plače torej niso odvisne od ravni cen.

Če združimo vse tri grafikone, lahko izpeljemo krivuljo AS. Določeni ravni cen ustreza realna plača. Ta realna plača je v nekem (ne)ravnovesju na trgu dela. To ravnovesje določa zaposlenost, zaposlenost pa vpliva na produkt, s produkcijske funkcije pa odčitamo, kakšen produkt bo moč proizvesti pri dani zaposlitvi. V prvem kvadrantu tako lahko izpeljemo funkcijo AS, ki ima na abscisi dohodek in na ordinati raven cen. Krivulja AS je navpična. Ravnotežje v AS-AD modelu je pri tisti ravni cen in dohodku, kjer se sekata krivulji AS in AD. Glede na to, da je AS navpična, nobena ekspanzija AD ne more vplivati na dohodek, ker bo le uspela zvišati raven cen.

Ekonomika ponudbe. Ker AD ne more povečati dohodka, lahko edino AS premakne dohodek na višjo raven. To se lahko zgodi zaradi nižjih davkov na dobiček če se kaj zgodi na trgu delovne sile ali pa če se izboljša tehnologija oziroma poveča količina proizvodnih faktorjev, tako da se dvigne produkcijska krivulja.

4. Keynesianski model ponudbe in povpraševanja.

Klasični trg dela je vedno v ravnovesju, pri keynesianskem pa ni tako. Zmeraj obstaja določena brezposelnost. Realna plača ni vedno na ravni, kjer je dohodek v ravnovesju. Realna plača se z višanjem ravni cen znižuje. Če obstaja presežek delovne sile, se plače ne znižajo, tako da ostane brezposelnost, če pa je presežno povpraševanje na trgu delovne sile, pa to pomeni zivšanje realnih plač. To pa se lahko naredi in plače se povečajo. Krivulja agregatne ponudbe v tem modelu je malo drugačna kot v klasičnem, vsaj njen spodnji del, ki je ukrivljen. Krivulja je tako navpična le pri polni zaposlitvi, pri nizjih zaposlitvah pa se da na spremembo dohodka vplivati tudi s povečanim povpraševanjem (fiskalna ekspanzija)

V ravnotežju keynesianskega modela lahko obstaja tudi brezposelnost, trg dela ni uravnovešen.

5. Dinamika AS-AD krivulj oziroma modela

Premik AS je odvisen od povečanja plač, oziroma od premika krivulje cene-realne plače. Če se ta pomakne navzgor, se bo premaknila navzgor tudi premica agregatne ponudbe. Višji produkt je možen ob višjih cenah.

Plače se prilagajajo glede na informacije o pričakovani rasti cen, obstajajo pa tri vrste pričakovanj: naivna, adaptivna in racionalna. Naivna pričakovanja so, da bo raven cen v naslednjem obdobju enaka ravni cen v tem obdobju. Adaptivna pričakovanja upoštevajo svoja pričakovanja o rasti cen, pri racionalnih pričakovanjih pa vključijo vse možne informacije, kako se bodo povečevale cene.

Krivulja cen je tako kratkoročno naraščajoča in položna, saj kratkoročno velja enaka kolektivna pogodba, dolgoročno pa se realne plače izenačijo z ravnjo rasti cen.

Povezava iz IS modelom: Javni izdatki premaknejo krivuljo IS v desno, poveča se obrestna mera, poveča se dohodek. Na AS-AD modelu pa se AD premakne v desno in poveča dohodek.

6. Glavni tokovi makroekonomske misli

Keynesianizem:

Trg ne more zagotavljati stabilnosti, tako da mora v delovanje trga posegati država. Zagovarjajo fiskalno ekspanzijo za povečanje dohodka, če dohodek ni na polnozaposlitveni ravni, na trgu dela je vedno presežek delavcev, oziroma brezposelnost. Prilagajanje cen in plač je počasno. Predvsem poudarjajo pomen povpraševanja za povečanje dohodka.

Monetarizem:

Gospodarstvo je stabilno, vlada naj se čimmanj vmešava v njegovo delovanje, zagovarjajo tržni liberalizem ter ekonomiko ponudbe, ki preko znižanih davkov na dobiček vpliva na večji dohodek. Agregatno povpraševanje ne vpliva na povečanje dohodka. Fiskalna ekspanzija vpliva na povečan dohodek samo na kratki rok, če ji ne sledi tudi monetarna ekspanzija. Na trgu dela je ravnovesje.

Neoklasika: Isto kot monetarizem, z eno razliko: povečano povpraševanje ne bo vplivalo na dohodek niti na kratek rok, saj se bodo cene takoj prilagodile (povišale)

7. Analiza ekonomske politike s pomočjo AS-AD modela

Ekonomska politika z naivnimi pričakovanji:

Če pride do fiskalne ekspanzije, se poveča raven cen, delavci zahtevajo višje plače, ki se prilagodijo v naslednjem obdobju. Višje plače pomaknejo krivuljo plače-cene navzgor, to pa pomakne krivuljo AS navzgor k še višjim cenam, dohodek pa je enak kot na začetku ali višji. Cene so tako še višje, v naslednjem obdobju se jim prilagodijo plače, sledi sprememba AS. To se bo dogajalo toliko časa, dokler ne bo produkt ne bo prišel nazaj na polnozaposlitveno raven.

Adaptivna pričakovanja:

Podobno kot naivna, le da se plače zvišajo hitreje, ker pri rasti cen upoštevajo inflacijo, tako da se plače prilagodijo glede na pričakovano ceno konec naslednjega obdobja. Cene se zmeraj prilagajajo za en nivo višje.

Če država še naprej forsira fiskalno ekspanzijo, bo ob adaptivnih pričakovanjih prišlo do inflacije, ki se lahko izrodi v hiperinflacijo.

Racionalna pričakovanja: podjetja reagirajo na poteze vlade in ohranjajo realne plače. Eskalacijska klavzula nadomesti potrebo po pričakovanjih.

16. poglavje: Inflacija, brezposelnost, stabilizacija

1. Philipsova krivulja

Ugotavlja negativno povezavo med inflacijo in brezposelnostjo, ter pozitivno povezavo med rastjo plač in presežnega povpraševanja po delu. Povezava med presežnim povpraševanjem po delu in brezposelnostjo je pozitivna in nelinearna. Sicer obstajata dve varianti philipsove krivulje. Po eni varianti rast plač obratno sorazmerna z brezposelnostjo, po drugi pa je inflacija enako odvisna od brezposelnosti. Razmerje med plačami in cenami je linearno. Povečanje plač za določen odstotek poveča cene, saj se dvignejo stroški dela. Stopnja rasti cen je sorazmerna stopnji rasti plač.

Problem razlage Philipsove krivulje nastane, kadar je ob visoki brezposelnosti tudi visoka inflacija. To se da razložiti z inflacijskimi pričakovanji. Če so inflacijska pričakovanja, potem se bo inflacija povečala, brezposelnost pa tudi, ker se bo povečala pričakovana raven cen, to pa bo premaknilo inflacijsko krivuljo. Ob naivnih pričakovanjih ni premikov, premiki nastanejo pri adaptivnih pričakovanjih. Če gledamo pa racionalna pričakovanja, potem zamenjave med inflacijo in brezposelnostjo sploh ni. Inflacija je predvidena in se ji prilagodijo.

Na kratek rok obstaj obratno razmerje med zaposlenostjo in inflacijo, na dolgi rok pa je ni. Dolgoročna krivulja je navpična premica.

2. Inflacija in politika stabilizacije

Kot prvo moramo spremeniti model AS-AD, in namesto ravni cen uvesti inflacijo. Tako dobimo dinamični krivulji ponudbe in povpraševanja

3. Dinamična krivulja agregatnega povpraševanja

Izhaja iz funkcije povpraševanja je odvisno od spremembe realnih blagajn. Stopnja rasti realnih blagajn pa je odvisna od stopnje rasti mase denarja in inflacije. Stopnja rasti denarja premakne krivuljo agregatnega povpraševanja navzgor.

4. Dinamična krivulja agregatne ponudbe

Odvisna je od rasti plač. Plače potrebujejo določen čas, da se prilagodijo, brezposelnost mora pasti pod naravno. Polna zaposlenost je popolna zaposlenost, zmanjšana za naravno brezposelnost. Stopnja rasti plač se znižuje s povečano stopnjo brezposelnosti.

Cene se oblikujejo kot pribitek na stroške dela. Razmerje med plačami in cenami je torej premosorazmerno. Krivulja AS se premakne navzgor, če je proizvod nad polnozaposlitveno ravno in obratno. Stopnja rasti cen je linearna funkcija odstopanja dejanske proizvodnje od možne. Cene naj bi se prilagajale glede na presežek dejanskega proizvoda nad potencialnim. Če je dejanski proizvod nad potencialnim, potem se bo raven cen povišala za več, kot je pričakovano. Iz tega pa sledi krivulja dinamične ponudbe: inflacija bo enaka pričakovani inflaciji plus določenemu deležu spremembe produkta.

Če predpostavljamo, da je stopnja rasti plač enaka inflaciji, potem lahko do istih zaključkov pridemo tudi na podlagi analize rasti plač.

Krivulja SAS je naraščajoča, saj je višja stopnja inflacije pogojena z višjim produktom. Na kratki rok. Dolgoročno konstantna stopnja inflacije ne bo povzročila sprememb v dohodku, s tem pa bo dolgoročna krivulja postala navpična.

5. Določanje stopnje inflacije in ravni proizvoda.

Če se poveča monetarna baza, to premakne krivuljo DAD navzgor, poveča se inflacija, zaradi tega pa se premakne krivulja DAS navzgor. Ker se poveča produkt, se še enkrat premakne krivulja DAD. Naprej si sledijo premiki DAD in DAS, dokler gospodarstvo ne pride v ravnovesje pri potencialnem dohodku in tudi višji inflaciji. Vmes lahko pride tudi do stagflacije, to pomeni da produkt pada kljub višanju inflacije.

Pride lako tudi do preseganja: produkt pade pod svojo potencialno raven, inflacija pa preseže svojo dolgoročno raven.

Premik DAD je povzročen s šoki na strani povpraševanja ali s fiskalno ekspanzijo.

6. Monetaristična razlaga inflacije

Monetaristi razlagajo inflacijo kot preveliko povečanje denarja. Pri visoki inflaciji je velik proračunski primankljaj, obrestne mere so visoke. Primankljaj je vir hitre rasti denarja.

Inflacija je povzročena s preveliko rastjo denarja, povečano obtočno hitrostjo, zmanjšuje pa jo stopnja ravni dohodka.

7. Stabilizacija cen

S stabilizacijo mislimo na nižanje stopnje inflacije. Z nižjo stopnjo rasti denarja v obtoku lahko povzročimo zmanjšanje agregatnega povpraševanja, s tem pa tudi posredno znižamo krivuljo agregatne ponudbe. Zaradi zmanjšane dohodka se namreč zniža DAD, ker cene padejo se inflacija zniža, to pa potegne navzdol tudi DAS, ker se odzove na nižjo stopnjo inflacije. Seveda stabilizacija vrže sistem iz ravnovesja, tako da se mora še nekaj časa prilagajati, da spet pride v ravnovesje pri nižji stopnji inflacije in polnozaposlenem dohodku. Stroški stabilizacije so toliko večji, kolikor položna je krivulja DAS, saj če je bolj položna, se mora povpraševanje bolj zmanjšati, da zniža inflacijo, s tem pa je tudi puno nižji dohodek.

Dve varianti stabilizacije: lahko je postopna, pri kateri se postopoma niža produkt in inflacija, lahko pa je hitra in močna, kjer gre za naglo znižanje denarne mase. Uspeh stabilizacije je odvisen tudi od kredibilnosti vlade, da lahko izpelje tak program. Običajno se odločajo za hitro varianto, saj počasna varianta da rezultate šele čez več let, volitve so pa že prej.

Alternativa temu je dohodkovna politika, s katero se vpliva na plače (zamrznitev, kontrola), vendar je vprašanje, če se s tako politiko tudi ne povečujejo inflacijski pritiski, ki kasneje izbruhnejo. Kombinirano mora biti z ukrepi na strani agregatnega povpraševanja.

8. Stroški zniževanja inflacije.

Odvisni so od hitrosti in od nagiba DAS krivulje., sicer pa se stroški merijo z odstotnimi izgubami inflacije in družbenega produkta.

Krivulja DAS se mora hitro prilagoditi, da bodo stroški manjši.

Če analiziramo izgube s Philipsovo krivuljo, potem ugotovimo, da trade-offa med inflacijo in brezposelnostjo ni na dolgi rok v monetarističnem modelu, v Keynesianskem pa je. Če bi kontrolirali cene, bi lahko znižali stroške stabilizacije, saj bi s tem celotno krivuljo potegnili navzdol.

Pri močnem znižanju denarne ekspanzije, se brezposelnost močno poveča pri nižji ravni brezposelnosti. Kasneje se pričakovanja prilagodijo in brezposelnost se zmanjša. Pri postopnem zniževanju pa najprej nekoliko zniža zaposlenost, potem pade še inflacija, kasneje se zaradi inflacijskih pričakovanj premakne Philipsova krivulja, nižja je inflacija in enaka zaposlenost.

Čimbolj hitro znižujemo inflacijo, tem večja je brezposelnost.

17. poglavje: poslovni cikli

1. značilnosti poslovnih ciklov:

ne da se jih predvideti daleč vnaprej, so nihanja zaposlenosti okoli dolgoročnega trenda rasti, so periodična nihanja, trajajo različno dolgo, amplitude so različne, nekateri cikli se s časoma dušijo, drugi so ekspanzivni.

2. Multiplikatorsko akceleratorka razlaga cikla

Kot investicije povečujejo dohodek, tako tudi zmanjšanje dohodka negativno vpliva na investicije in na manjši dohodek v prihodnosti. V recesiji je opazno zmanjšanje investicij.

Dohodek je negativno odvisen od dohodka v prejšnjem obdobju in pozitivno odvisen od dohodka v predprejšnjem obdobju, torej so periodična nihanja možna.

3. Realni poslovni cikli

Cikli naj bi bili posledica šokov, na katere se mora gospodarstvo prilagoditi. Prisotni so šoki v ponudbi, produktivnosti, realni porabi države.

4. cikel zalog

Ko pride do cikla, najprej podjetja kopičijo zaloge, nato pa krčijo proizvodnjo.

Če bi zaloge prilagajali povpraševanju, potem ne bi bilo cikla zalog, in tudi izguba produkta v recesiji bi bila manjša.

Načrtovane količine zalog ne vplivajo na gospodarsko aktivnost, ko pa pride do nenačrtovanih zalog, pa je že možno, da gospodarstvo zahaja v recesijo. Če pa se načrtovano kopičijo zaloge je to znak, da podjetje planira močno povečanje povpraševanja.

5. druge razlage poslovnih ciklov

monetaristi vidijo razlago v spremembah v ponudbi denarja, ravnovesni poslovni cikel naj bi povzročile nepričakovane cene, politični cikel je odvisen od volitev, saj je pred volitvami vedno ekspanzija, kasneje pa se plačuje za to davek.

In tako naprej

Tekst povzet po knjigi:

Marjan Senjur: Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva
Druga izdaja, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 1995

V tekstu so možne tako slovnične kot tudi napake v kontekstu!!